

Sampo Seppänen
19.10.2023

Ympäristövaliokunta
Eduskunta
YmV@eduskunta.fi

Asia: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Energiateollisuus ry:n lausunto

Energiateollisuus ry (ET) kiittää lausuntopyynnöstä ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Valtiontalous on reilusti alijäämäinen ja talouden tasapainottamiseksi vuoden 2024 talousarviossa ja julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024-2027 tullaan ymmärrettävästi vähentämään myös valtion hallinnon käytössä olevia määrärahoja.

Energia-ala on suuressa murroksessa. Puhdas siirtymä tarjoaa ilmastohyötyjen lisäksi merkittävän mahdollisuuden parantaa tuottavuutta, lisätä investointeja sekä kansainvälistä kilpailukykyä ja siten parantaa julkisen talouden tilaa. Laaja-alaisen puhtaan siirtymän toteutumiseksi on erittäin tärkeä huolehtia, että yritysten investointi- ja toimintaympäristö pysyy vakaana, ennustettavana ja mahdollisimman suotuisana. Erityisen tärkeää se on nyt, kun yritysten investointiympäristö on heikentynyt korkean inflaation, nousseiden korkojen sekä yleisen talouden alavireen myötä. Näkemyksemme mukaan vuoden 2024 talousarviossa kohdennetut puhtaan siirtymän määrärahat ovat pääpiirteittäin oikean suuntaisia ja on tärkeää, että heikossa talouden tilanteessa panostetaan kasvun edellytyksiin.

Käymme lausunnossamme läpi talousarvion ja julkisen talouden suunnitelman keskeisiä nostoja puhtaan siirtymän ja energiamurroksen näkökulmasta:

Puhtaassa siirtymässä valtion ensisijainen rooli on edistää uusien teknologioiden kehittämistä ja käyttöönottoa

TKI-tuet

Uusien teknologioiden kehittämisellä ja käyttöönotolla on keskeinen rooli fossiilisista tuontipolttoaineista irtautumisessa, ilmastonmuutoksen hillinnässä ja vähähiiliseen energiantuotantoon siirtymisessä. TKI-tuet johtavat tulevaisuudessa uusien puhtaiden teknologioiden tarjonnan lisääntymiseen.

Keskeisenä haasteena on siirtymän toteuttaminen mahdollisimman hallitusti, kustannustehokkaasti ja kilpailukyky säilyttäen.

Tarvittavan muutoksen nopeuttamiseksi ja tehostamiseksi, on tutkimus- ja demonstraatiovaiheessa olevia uusia teknologioita syytä tukea. Kehitysvaiheen jälkeen kaikkien teknologioiden tulee pärjätä kilpailluilla markkinoilla.

TKI-tuet lisäävät tarvittavia kannustimia kehittää riittävässä määrin teknologiaa, joka hyödyttää laajemmin kansantaloutta tuottavuuden lisääntymisen ja päästövähennysten myötä sekä lisää potentiaalia uusien vientituotteiden kehittämiseen.

Vuoden 2024 talousarviossa valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus (T&K-rahoitus) kasvaa noin 280 miljoonaa euroa vuoteen 2023 verrattuna. Tästä suuntautuu Business Finlandin T&K-rahoitukseen 92

miljoonaa euroa sekä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan lainojen valtuuksia nostetaan 10 miljoonalla eurolla vuosina 2024–2027. Hallitus suuntaa resursseja myös VTT:n pienydinvoimaloiden tutkimus- ja kehitystyöhön 4,5 miljoonaa euroa vuosina 2024-2027.

- Energiateollisuus tukee lisäpanostuksia TKI-ympäristöön ja pitää hallituksen linjauksia tervetulleina.
- Hallitusohjelmassa todetaan, että Suomen ja EU:n TKI-rahoituksesta merkittävä osa on syytä suunnata puhtaan energian murrosta kiihdyttäviin hankkeisiin. Linjauksesta on tärkeä pitää kiinni, kun rahoitusta suunnataan käytännön tasolla toimijoille.

Tuet puhtaan siirtymän investointeihin

Uusien myönnettävien energiatukien määrä laskee merkittävästi, kun edellisen hallituksen kertaluonteisten tulevaisuus investointien ja Suomen kestävä kasvun ohjelman (RRF) uudet rahoituskierrokset ovat tulleet tiensä päähän. Samalla hallitusohjelman mukaisesti puolitetaan energiatukien määrärahat. Murrosta puhtaassa energian tuotannossa ja teollisuudessa on edistettävä. Näkemyksemme mukaan kilpailuilla markkinoilla ei kehittyneille tuotantomuodoille tukia tarvita, mutta TKI-panostuksien lisäksi uuden teknologian kaupallistamiselle on tärkeä kohdentaa varoja.

Suomella on käytettävissä yhteensä 127 miljoonaa euroa lisärahoitustukea REPowerEU:n kautta. Tästä kohdennetaan 55 miljoonaa euroa puhtaan siirtymän investointeihin sekä energian ja materiaalivirtojen T&K-rahoitukseen ja pilotointiin 40 miljoonaa euroa.

- ET pitää esitettyjä rahoituksen kohteita oikeansuuntaisina. TKI-lisärahoitusta ja puhtaan siirtymän rahoitusta on syytä suunnata laajasti yrityksille innovaatiotoimintaan ja uuden teknologian kaupallistamiseen.

Hallitus toteaa vauhdittavansa siirtymää puhtaaseen energiaan 160 miljoonalla eurolla. Tästä ohjataan julkisen liikennesähkön ja -kaasun lataus- ja tankkausinfrastruktuurin edistämiseen 10 miljoonaa euroa sekä 9,5 miljoonaa euroa asuinrakennusten latausinfra-avustuksiin. Ymmärtääksemme lopusta rahoituksesta on ajatus tukea mahdollisesti esimerkiksi hiilidioksidin talteenottoon ja hyödyntämiseen liittyviä uuden teknologian hankkeita.

Hallitusohjelmassa (HO) asetetaan odotuksia hiilidioksidin talteenottoon ja hyödyntämiseen suhteellisen nopealla aikataululla. Hallitus haluaa edistää teollisuuden ja energiantuotannon piirissä puuperäisen hiilidioksidin talteenottoa ja hyötykäyttöä korkean jalostusasteen pitkäaikaisiksi tuotteiksi ja synteettisiksi polttoaineiksi. HO:n mukaan hallitus valmistautuu riittäviin kannusteisiin investointien etenemiseksi ja selvityksen pohjalta otetaan käyttöön hiilidioksidin talteenottoon kannustava negatiivisten päästöjen huutokauppa tai vastaava mekanismi. Tällä hetkellä biogeenisestä hiilestä toteutettu hiilidioksidin talteenotto ja sen varastointi tai hyödyntäminen tuotteissa ei ole kannattavaa, koska siitä saatuja ilmastohyötyjä ei voida hyödyntää selkeästi missään markkinamekanismissa, eikä eurooppalaisia tai kansallisesti markkinaa edistäviä tai tuki-instrumentteja ole asetettu. Investointeja tulee edesauttaa positiivisten kannustimien myötä ja nämä siis puuttuvat.

- Hallitusohjelman puhtaan energian Suomen –kärkihankkeisin varatusta 160 Me mahdollisesti suunnatut rahat hiilidioksidin talteenottoon ja sen hyödyntämiseen on tärkeä avaus mahdollistamaan ensimmäisiä investointeja hiilidioksidin talteenottoon. Ne eivät riittäne kuitenkään HO:ssa mainittuun hiilidioksidin talteenottoon kannustavaan negatiivisten päästöjen huutokauppaan.

Ympäristölupien vauhdittaminen

Investointien esteenä tai haasteena on usein luvituksen sujuvuus. Hallitusohjelman kirjaukset investointiluvituksen sujuvuuden ja ennakoitavuuden parantamisesta ovat erittäin tervetulleita ja niiden toteuttaminen on tärkeää. Näin vauhditetaan ja edistetään tarvittavan puhtaan siirtymän investointeja ja parannetaan yritysten mahdollisuuksia tuottaa talouskasvua sekä hyvinvointia Suomeen.

Isot rakenteelliset muutokset ja kehittämisprosessit luvituksen osalta tarvitsevat riittävät resurssit toteutuakseen niin, että lupamenettelyt ovat sujuvia niin muutosvaiheessa kuin sen jälkeen. Tarvittavista määrärahoista on huolehdittava muutosvaiheessa, jotta lupaprosesseihin ei tule hankaluuksia ja voisi siten heijastua investointien viivästyksinä.

- Pidämme hyvänä, että REPOwerEU lisärahaista (127 me) kohdennetaan 32 miljoonaa euroa ympäristöluvituksen vauhdittamiseen valtion aluehallintouudistuksen kanssa yhteensopivalla tavalla. Jos nyt saatavilla olevaa REpowerEU-rahoitusta käytetään osittain korvaamaan kansallista rahoitusta, tulee varmistaa, että rahoitus on riittävää tarvittavien ja hallitusohjelman mukaisten prosessien läpiviemiseksi.

Päästöoikeuden hinta ja sen ohjausvaikutus

Päästöoikeuden hinnat ovat nousseet selvästi vuoden 2021 alusta lähtien. Samalla päästökaupan ohjausvaikutus energiantuotannossa on kasvanut ja on selvää, että sähkön ja kaukolämmön päästöt painuvat hyvin alas vuoteen 2030 mennessä. Kohonneiden hintojen myötä Suomen päästöoikeuksien huutokauppatulot ovat nousseet selvästi. Talousarvion mukaan huutokauppatulojen arvioidaan olevan vuonna 2024 yhteensä lähes 550 MEUR. Huutokauppatulot ovat yli kaksinkertaistuneet vuodesta 2020.

- On oletettavaa, että päästöoikeuksien hinnat tulevat pysymään selvästi aikaisempaa korkeammalla tasolla myös jatkossa, eikä energiantuotannon polttoaineiden veronkorotuksille ole siten tarvetta.

Vaihtoehtoisen latausinfrastruktuurin tuet tervetulleita

Suomelle asetut taakanjakosektorin EU:n päästötavoitteet vuodelle 2030 johtavat vaikeasti saavutettavaan liikenteen päästövähennystavoitteeseen. Liikennepolttoaineiden valmisteveroa alennetaan vuoden 2024 alusta noin 170 miljoonalla eurolla kompensoimaan hallitusohjelman mukaisesta jakeluelvoitteen nousu-urasta syntyvää keskimääräistä polttoaineiden hinnannousua. Myöhemmin tullaan laskemaan myös polttoaineveron CO₂-komponenttia 100 miljoonalla eurolla. Polttoaineverojen laskulla on yhdessä jakeluelvoitteen alentamisen kanssa päästöjä lisäävä vaikutus, jolloin ilmastotavoitteiden saavuttaminen hankaloituu. Lisäksi toimet hidastavat liikenteen sähköistymistä. Myös hiilineutraaliutta ja vihreää siirtymää edistävät määrärahat liikenteen sektorilla vähenevät vuosina 2024—2027 selvästi.

Ensisijaisesti ilmastotavoitteiden saavuttaminen pitäisi hoitaa päästöjen hintaohjauksella. Tavoitteita ei kuitenkaan tulla saavuttamaan ilman tehokkaita tukitoimia. Suomen haastavien liikenteen päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi autokannan pitää uusiutua nopeasti vähäpäästöisempään suuntaan. Latausinfrastruktuurin puute on vaihtoehtoisten käyttövoimien käyttöönoton osittainen pullonkaula. Latausinfrastruktuurin tukeminen on yksi kustannustehokkaimmista keinoista tukea liikenteen sähköistymistä ja ilmastotavoitteiden saavuttamista.

- Hallitus ohjaa julkisen liikennesähkön ja -kaasun lataus- ja tankkausinfrastruktuurin edistämiseen 10 miljoonaa euroa (2024 talousarvio) sekä 9,5 miljoonaa euroa asuinrakennusten latausinfra-avustuksiin (2023 II lisätalousarvio). Pidämme esitettyjä tukia tärkeänä ja hyvin kohdistettuina.

Eryteisesti julkinen raskaan liikenteen latausinfra on vasta hyvin alkutekijöissään, hidastaen vaihtoehtoisten käyttövoimien lisääntymisen raskaassa liikenteessä. Tuella saadaan nopeutettua siirtymää, jonka kustannukset alkuvaiheessa ovat korkeat. Oletuksena on, että lopulta päästään samaan tilanteeseen kuin nyt ollaan henkilöautojen kohdalla, eli tuen tarve on poistumaan päin.

Asuinrakennusten latausinfra-avustusten kohdalla budjettiriihen yhteydessä lisätyt määrärahat kohdistuvat ymmärryksemme mukaan vuoden 2023 hakemusten maksatuksiin. Ilman määrärahojen lisäystä olisivat vuoden 2023 loppuun asti voimassa oleva tukiohjelma (ARA) jäänyt tyngäksi ja iso-osa tukikelpoisia hakemuksia jäänyt ilman tukea. Pidämme hyvänä, että nykyinen tuki hoidetaan asiallisesti loppuun. Asia on epäselvyyksien välttämiseksi hyvä tuoda myös laajasti kuluttajien tietoon. Tuella on nopeutettu erityisesti

älykkäiden ja kuormanhallintaa tukevien latausratkaisujen yleistymistä, jotka olivat pitkään muita ratkaisuja kalliimpia. Nyt ollaan tilanteessa, jossa toimivaksi todetut ratkaisut yleistyvät ja niiden kustannukset ovat tulossa alaspäin.

Kestävien puupolttoaineiden turvaaminen

Talousarvioesitys sisältää merkittäviä leikkauksia uuteen metsätalouden kannustejärjestelmään, Metkaan. Kohdistuessaan nuorten metsien hoitoon ja pienpuun keruuseen nämä leikkaukset entisestään vähentäisivät metsissä tehtäviä hoitotöitä ja tämän myötä hoitotöistä saatavan energiaksi päätyvän pienpuun määrää, mikä on viimeisten vuosien kotimaisen puumarkkinatilanteen huomioiden huolestuttavaa. Järjestelmä uusine muuttuneine ehtoineen on uusi, eikä niiden kannustavuudesta ole vielä käytännön näyttöä.

Lisätietoja: Sampo Seppänen, sampo.seppanen@energia.fi, 050 340 7716